

GICĂ MANOLE

1907,
în județele Botoșani și
Dorohoi

Cuprins

1866-1914: Modernizare, Neoiobăgie și Rasism social.....	9
I. 1907, în județul Botoșani	33
II. 1907, în județul Dorohoi	121
Anexe	177
Bibliografie.....	249

1866-1914: Modernizare, Neoiobăgie și Rasism social

Nedreptățile anilor 1866-1914 contra țăranilor, abuzurile infinite ale clasei stăpânitoare, ale tuturor factorilor de putere, au pus la grea și îndelungă răbdare țăranimea română. În acest interval de timp (1866-1914), poporul român de țărani a fost asuprit de o clasă politică, conducătoare parazită¹, cinică, lipsită de orice sentiment de solidaritate și înțelegere față de adevărata Națiune Română, *Țăranii*.

Judecata mea istorică a fost validată și de marele istoric Florin Constantiniu, care nu a ezitat să noteze că marea răsccoală din 1907 a dovedit „că fractura dintre elită și mase e atât de profundă, încât ele apar ca două lumi între care comunicarea autentică e practic inexistentă”². Regretatul istoric, am în vedere pe Florin Constantiniu, aprecia reacția de spaimă și frică a oligarhiei în fața seismului social din 1907 ca pe o pierdere a lucidității, de vreme ce „au fost voci în favoarea chemării trupelor austro-ungare pentru a restabili ordinea”³.

1907, cu toate nenorocirile lui, fusese prevestit matematic de poetul național Mihai Eminescu cu 25 de ani înainte⁴, așa cum scrisese el în ziarul *Timpul*, la 1882.

¹ Nicolae Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*, București, Editura Minerva, 1972, p. 415.

² Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1997, p. 257.

³ *Ibidem*.

⁴ În *Timpul*, 27 ianuarie 1882, apud Mihai Eminescu, *Opere Politice*,

De la 1866 la 1914, Carol I, domnitor (1866-1881) și rege (1881-1914) al României, deși, conform Constituției de la 1866, dispunea de o mare și reală putere în stat, nu a mișcat un deget în direcția rezolvării marilor, gravelor probleme sociale ale societății românești. Evident, același imobilism reformator, deși mima, de fațadă, o falsă preocupare, întâlnim și la oligarhia politică a țării. Practic, între 1866-1914, soarta României s-a aflat la discreția Casei Regale și a oligarhiei politico-economice, care au guvernat statul român doar în folosul lor. Cele două forțe politice conducătoare ale țării, deși nu semnaseră între ele un pact, s-au comportat ca și cum acel pact de stăpânire absolută asupra țării și al poporului român ar fi existat.

Așa cum nota Constantin Argetoianu în *Memoriile sale* (vol. I, 1871-1916), regele Carol I, în lunga sa domnie și guvernare, deși avusese o putere discreționară, fapt ce i-ar fi oferit posibilitatea de a rezolva în mod cert problema agrară sau alte probleme sociale, nu a făcut-o. Carol I a dat puterea politică în stat, alternativ, celor două grupări politice, conservatoare și liberale, dezinteresându-se apoi total de soarta poporului român. Neoiobăgia în România lui Carol I devenise o realitate cruntă, urâtă, dacă până și marele samsar politic Constantin Argetoianu o recunoaște: „... starea de neoiobăgie creată prin succesivele legi ale tocmelilor agricole, abuzurile multora din proprietarii mari, mai ales a arendașilor”¹ au condus România la răscoala din 1907.

Și Alexandru Vlahuță, în romanul *Dan*², pune un

ediția Cassian Maria Spiridon, Iași, Editura Timpul, 2008, p. 525.

¹ Constantin Argetoianu, *Memorii pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri. 1871-1916, vol. I*, București, Editura Paul Editions, 2002, p. 220.

² Alexandru Vlahuță, *Dan*, roman, București, Editura Tineretului, 1960, p. 25.

personaj să declare, la 1894, că a sosit timpul „să ne gândim serios la chestia țărănească. Unde ne ducem noi cu orașele noastre dacă lăsăm satele în urmă? Mă, sânt 4 milioane de români care sufăr și se chircesc de boale necăutate, de mâncare proastă, de ignoranță, de asuprirea primarilor și arendașilor”¹. Pentru Vlahuță, viitorul României nu e reprezentat de „coconașul Guliță, care-mi vine de la Paris, ismenit, cu nasul zbârciog, parcă tot îi pute ceva, și numai decât îl vezi deputat, prefect...”², ci de cele 4 milioane de țărani.

Guvernarea lui Carol I, alături de oligarhia politico-economică, a fost nefastă pentru România. În pofida laudelor nenumărate cu care este acoperită perioada 1866-1914, realitatea istorică infirmă sever alegațiile partizanilor monarhiei și ai modernității epocii respective.

I.G. Duca, în deplină cunoștință de cauză, nota, tot în *Memorii*, că, în aproape 50 de ani de domnie, Carol I nu a lăsat „ca nici una din problemele mari interne să primească o serioasă dezlegare”³. Toate realizările epocii, nota I.G. Duca, dobândirea Independenței, proclamarea regatului, unele realizări financiare și administrative, un început timid de democratizare a societății, nu s-a făcut „din imboldul”⁴ lui Carol I, ci chiar „împotriva regelui”⁵.

Independența dobândită la 1877, România nu o datorează lui Carol I, ci lui Ion C. Brătianu care l-a obligat literalmente „să ia armele împotriva Turciei”⁶, nota I.G. Duca. La 1877, Carol I se temea de un război cu Turcia. Coroana de rege și ridicarea țării la statutul de regat nu

¹ *Ibidem*.

² *Ibidem*.

³ I.G. Duca, *Amintiri politice, vol. I*, București, Editura Paul Editions, 2023, p. 108.

⁴ *Ibidem*, p. 109.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 108.

sunt opera lui Carol I, ci a sfetnicilor săi care l-au convins să accepte schimbarea de statut a țării.

Carol I a blocat orice reformă democratică a societății, în lunga sa domnie și guvernare. S-a dezinteresat de problemele reale, adevărate ale țării. Nu l-a interesat deloc starea învățământului primar, deși România se afla pe locul doi la analfabetism în Europa. Cine încerca îmbunătățirea sau ameliorarea Legii Tocmelilor Agricole, lege dată la 1866 și înnoită, modificată de mai multe ori până la 1900, întâmpina opoziția severă a lui Carol I.

Carol I disprețuia poporul român de jos, cât și democrația. A avut o viziune rasistă asupra societății, un rasism autentic de natură socială. Scrupulos până la manie în micile chestii de etichetă, Carol I nu și-a ascuns disprețul și răceala față de poporul român. Să ne gândim la aroganța sa în relațiile cu politicienii epocii, trufia rece de prusac rasist, când saluta miniștrii sau oamenii politici întinzându-le nu mâna întregă, ci doar un deget. Un deget, așadar, avea de dat regele Carol I unui ministru sau om politic din epoca sa... Atât...! Dar poporului român de țărani, ce i-a oferit nefastul ucigaș în masă Carol I în jumătatea de secol de domnie? Carol I a disprețuit adânc poporul român de jos, de țărani și nu numai. Pentru el, cu o educație sobră, dar rasistă de tip prusac, oamenii de jos reprezentau doar niște unelte, niște ființe prăpădite care nu meritau decât disprețul rece.

Și exact de dispreț a avut parte timp de o jumătate de secol poporul român de țărani din partea lui Carol I, a oligarhiei politice, a consoartei sale, regina Elisabeta, care era, și ea, de un șovinism exacerbat, mult peste disprețul regelui. Cu un asemenea șef de stat, secondat la guvernarea țării de o oligarhie politică hrăpăreață, cinică, hoată și cu o experiență istorică reductabilă în actul de guvernare spre folosul propriu, soarta românilor perioadei 1866-1914 a fost dramatică.

Oligarhia politică, de un egoism deșănțat, și-a arogat întreaga putere în stat, deși era incultă, sterilă, trufașă, rasistă în tot cuprinsul ei. Privilegii infinite și le-a statuat, onoruri, sume mari de bani, demnități în toate structurile statale, iar poporului român de țărani i-au refuzat cel mai elementar drept. Țăranii, clamau cu dispreț regele și oligarhia, sunt analfabeți, ignoranți. Lor nu li se cuvine niciun drept, deși tocmai ei produceau aproape în totalitate avuția națională. Țăranii nu au fost niciodată consultați cu privire la măsurile, obligațiile, muncile pe care erau obligați prin Legi să le efectueze.

Oligarhia politică a epocii 1866-1914 activa și acționa ca o întinsă Bandă politică, împărțită la rândul ei în alte două bande ce au avut pretenția să-și zică „partide politice”. Și nu orice fel de partide politice, ci „partide istorice”, liberal și conservator, având în regele Carol I un necontestat (și mult adulat!) șef de bandă!¹

Iată opinia lui Ion Luca Caragiale despre oligarhia românească a perioadei 1866-1914:

„Să notăm în treacăt că marea majoritate a arendașilor mari este compusă din străini, – în Moldova, evrei; în Muntenia, greci, bulgari, albaneji și puțini români ardeleni supuși unguri, – în genere, afară de rare excepțiuni onorabile, oameni de joasă extracțiune, aspri la câștig, fără sentimente omenoase și lipsiți de orce elementară educațiune. Cruzimea interesului, comună lumii, se mai înăsprește aici prin lipsa de solidaritate națională, prin nesocotirea tradițiilor și opiniei publice, prin îndrăsneala ce o

¹ Vezi Ion Luca Caragiale, *1907 din primăvară până'n toamnă*, București, Tipografia ziarului *Adevărul*, str. Sărindar, nr. 11, 1907 – https://ro.wikisource.org/wiki/1907_din_primăvară_până%27n_t_oamnă.

LIBRIS We know BOOKS

dau pe o parte coruptibilitatea administrației publice, pe de alta protecția or a pavilionului străin, or a cine știe cărei puternice Alianțe universale, și printr'un manifest dispreț brutal față de țăranul incult, umilit și îndelung-răbdător. Ce a rezultat din această sistemă? Iată: 1. Scăpătarea atîtor proprietari mari, cari și-au sporit cheltuielile pe măsura creșterilor arenzilor, înneccîndu-se în risipe de lux din ce în ce mai exagerate pe speranța unei continue progresiuni a veniturilor; 2. Prosperitatea fenomenală a clasei arendașilor mari și, pe lîngă asta, avîntul prodigios al băncilor și institutelor de credit, din cale afară disproporționat cu o țară agricolă; și 3. Mizeria țăranilor. Trebuia să fie așa. Din stoarcerea forțelor acestora din urmă a rezultat și luxul nechibzuit al proprietarilor, și înavuțirea nemăsurată a arendașilor, și cîștigurile enorme ale Băncilor, și bacșișurile administrației publice și, mai încă, ridicarea mereu crescîndă a veniturilor Statului.”¹.

De altfel, Caragiale aprecia politicienii români ai perioadei ca pe două armate care se năpusteau asupra țării:

„Administrația e compusă din două mari armate. Una stă la putere și se hrănește; alta așteaptă flămînzind în opoziție. Cînd cei hrăniți au devenit impotenți prin nutrire excesivă, iar cei flămînzi au ajuns la completă famină, încep tulburările de stradă... Plebea, clienții, cu studenții universitari și școlarii din licee, conduși uneori de profesori universitari, cer numaidecît răsturnarea guvernului.

¹ *Ibidem.*

Facțiunea de la putere, supranutrită, este incapabilă a mai ține pept torentului popular, adică facțiunii răsbite de foame; iar Regele, gelos de reputația europeană de liniște și ordine a Statului său, este silit să congedieze, *avec force compliments*, cabinetul, care avea aproape unanimități în Parlament, pentru a însărcina pe capul opoziției cu formarea unui nou cabinet, cu disolvarea Parlamentului și a tuturor consiliilor județene, urbane și rurale, cu convocarea colegiilor electorale pentru constituirea unui nou Parlament și unor noi consilii, – care toate, după bunele obiceiuri consacrate, sînt firește aproape unanime partizane ale noului guvern.

Care va să zică, în loc să derive guvernul din majoritatea reprezentăției naționale, derivă unanimitatea acesteia de la guvern. Și asta se întîmplă, regulat, în cazul cel mai bun, din trei în trei ani; adică cu un an mai puțin decît o legislatură întregă... A căzut un guvern și a venit altul, îndată, toată administrația țării, și cea de Stat, și cea de județ, și cea comunală – de la prefecți și secretari generali de ministere, pînă la cel din urmă agent de poliție și pînă la moașa de mahala – se înlocuește,... pentru mai mare expeditivitate chiar pe cale telegrafică. O clientelă pleacă, alta vine; flămînzii trec la masă, sătuii la penitență. Și asta așa mereu și pe rînd din trei în trei ani, ba și mai des uneori.

De la o administrație astfel recrutată și constituită pe termene provizorii, se înțelege că numai seriozitate și scrupuluri nu se pot pretinde. Toți oamenii de afaceri, începînd de la arendașul care plătește milioane arendă și sfîrșind cu micul precupeț, care învîrtește în mizererele-i daraveri abia cîtiva lei, sînt *rançonnés*, în proporție, de către acești

baroni feudali mari și mici, cari se numesc agenții administrației Statului român. Și oamenilor de afaceri asta trebuie să le convină; în așa stare de lucruri, numai astfel pot exploata fără nicio sfiială, poate nedreptăți mare pe mic, poate înșela mic pe mare, – puțini reducând în mizerie pe mulți. Rar, din când în când, ca pentru paradă de lux, se aruncă un *homme á la mer* – cine știe ce nenorocit agent care, lipsit de cel mai elementar tact, a făcut prea brutal o flagrantă delapidare sau s'a lăsat prea stîngăcește mituit. Încolo, sistema lucrează fără supărare pe toată linia, afară de netăgăduite rare excepții onorabile. De aceea, cu un zîmbet plin de amărăciune, Românul numește țara lui patria bacșișului și hatîrului. Cu așa parlamente se fac legi peste legi – cu așa administrație se aplică. Justiția?... Judecătorii de pace și membrii tribunalelor de primă instanță, afară de prezidenți, sînt amovibili, ca și agenții și funcționarii ordinari. În justiție, poporul n'are încredere; ea are, astfel, autoritate, dar nu și prestigiu; și între această justiție fără prestigiu și poporul sceptic, se resfață formidabila și excesiv numeroasa clasă a avocaților – cea mai prosperă în România după a arendașilor mari. Avocații constituiesc grosul intelectualilor; clasa lor este pepiniera cea mare a bărbaților de Stat. Să vedem acum cum se fac în Statul român educația și cultura publică, în ce scop se fac și ce rezultate dau.

Toate școalele, de la cele populare pînă la Universități – școale primare, secundare, profesionale, agricole, comerciale, de popi, de moașe, de muzică, de alte arte, facultăți de toate ramurile culturii înalte – toate dau mai mult sau mai puțin *d'embrée* absolvenților lor drepturi la dignități și

funcțiuni publice. Astfel școala română, în loc de la fi un mijloc de educațiune și cultură a poporului și a claselor dirigente, devine un canal de scurgere al poftelor de înțîietate între cetățenii, de efină parvenire, de scutire de îndatoriri, de sporire de drepturi și privilegii. Și din ce în ce, din gradul cel mai de jos pînă la cel de sus, școalele sînt niște fabrici de funcționari, de salariați publici și de avocați – o pletoră de semidocti, fără caractere, fără omenie, adevărați cavaleri de industrie intelectuală, cărora le trebuesc numai decît onoruri cît de multe fără niciun merit și cîștig cît de mare fără multă osteneală.”¹.

În opinia lui Ion Luca Caragiale, oligarhia politică românească a perioadei desemnate este lipsită de orice instinct al demnității și onoarei, ea fiind concentrată doar pe exploatarea poporului de jos:

„Așa se recrutează oligarhia care stăpînește țara românească. Nu este o oligarchie măcar statornică, de tradiție istorică, de bravură, de obligațiuni morale, de nobilitate, ori de merite; este o oligarchie mutabilă, de perpetuă premeneală, accesibilă oricui prin nemereală, prin loterie, prin aventură. Îndrăzneală multă, lipsă de orice scrupuluri, renunțare la demnitate personală, la onoarea familiei, infamie chiar, dacă trebuie, și puțintel noroc – și cariera strălucită e gata. Așa se face concurența; așa se parvine; așa se intră în rangurile nobiliare ale oligarchiei romîne. Astfel dar, nuciun salt social dela o generație la alta, oricît de enorm, nu este exclus. Dintr'un fiu de țircovnic ese un bărbat de Stat care umple

¹ *Ibidem.*

lumea cu personalitatea sa marcantă; dintr'un fiu de familie istorică, mari boeri pînă eri, ese un escroc, care moare victima vițiului, cînd a scăpat de pușcărie, grație intervenției rudelor influente; dintr'un copil de cîrciumăraș, un avocat ilustru, care, în cîțiva ani, din sărac lipit, ajunge milionar; dintr'un fiu al unui ministru remarcabil, un mititel agitator, trepăduș electoral, la solda unui ambițios politic deja ajuns la culme, fost odinioară fecior în casă la casa răposatului ministru.

Asta, în țara romînească, se numește cu tot seriosul sistemă democratică... Și oligarchia asta, semicultă sau, în cel mai bun caz fals-cultă, pe cît de incapabilă de producție utilă or de gîndire, pe atît de lacomă la cîștiguri și onoruri, își arogă puterea întregă a Statului: cu o crudă și revoltătoare neobrăzare, ea tăgăduiește țăranilor (imensei mase, supusă și cuminte producătoare a avuției naționale), sub pretextul ignoranței și lipsei lor de maturitate politică, orce drept de amestec, fie măcar pur consultativ, la cîrmuirea intereselor lor, la dirijarea destinelor lor. Împărțită în două bande, ce se numesc cu pretenție „istorice” – liberal și conservator, – bande mai nesocotite decît niște seminții barbare în trecere, fără respect de lege, fără milă de omenire, fără frică de Dumnezeu, – această oligarchie legiferează, administrează, calcă astăzi legile pe care le-a făcut eri, preface mîine legile făcute azi, ca poimîine să le calce și pe acelea, fără spirit de continuitate și fără altă sistemă decît numai împăcarea momentană a exclusivelor ei interese, pentru perpetuarea sacrei organizațiuni numite aci democratice.”¹.

¹ *Ibidem.*

LIBRIS We know books
 Mihai Eminescu a cunoscut rolul nefast avut de Carol I în agravarea stării locuitorilor de la sate. Poporul român de la sate, sublinia poetul național, este dezarmat contra unor rele sociale, este neajutorat contra unei exploatare sălbatice din partea oligarhiei politice liberale, care-l stăpânește prin minciună, viclenie și hoție. Deși Constituția dădea lui Carol I atâta putere, sublinia Eminescu, acesta nu dorește a cunoaște țara, „nici află de cuviință a o cunoaște”¹.

Așadar, Eminescu îl considera pe Carol I complice la agravarea stării poporului român de țărani, deși, din deferență, el aprecia cum că Carol I nu cunoștea adevărata stare a poporului. Regele „nu știa, nu știe”, nota Eminescu. Prin eufemismul „regele nu știa, nu știe”, Mihai Eminescu a făcut o concesie convingerilor sale monarhiste, convingeri atât de adânc înrădăcinate în cadrul grupării politice conservatoare căreia îi aparținea structural ideologic. Evident, Eminescu era conștient că regele Carol I era în cârdășie cu oligarhia conducătoare și știa ce soartă grea avea poporul. Cu ironie și batjocură la adresa regelui, Eminescu scria cum că, Carol I nu avea „cunoștință de prefectii și subprefectii instalați în fruntea județelor în numele chiar al regelui, îi mână pe țărani ce nu pot plăti birurile prin spini și pâraie”. Regele, căruia Eminescu îi zicea „Coroana”, „nu știe” că poporul român de țărani „e tratat mai rău decât animalele de către patrioții de la putere”². Regele Carol se face că nu știe, nota Eminescu, că pentru țăranul român nu există Lege. Nu știe că pentru țăranul român nu există autoritate care să-l ocrotească. Regele nu știe că pentru țăranul român singura Lege este jaful din partea stăpânilor. Pentru țărani există singura autoritate, „biciul mântuit de boieri”, bici mântuit nu de un

¹ Mihai Eminescu, *op. cit.*, p. 44.

² *Ibidem.*